

**MARKO
BALCANO**

**OSTAJEM
OVDE**

Preveo s italijanskog
Saša Moderc

■ Laguna ■

Naslov originala

Marco Balzano

RESTO QUI

Copyright© 2018 Marco Balzano

Originally published as *Resto qui* in Italy in 2018 by Giulio Einaudi editore, Torino.

This edition is published in agreement with Piergiorgio Nicolazzini Literary Agency (PNLA)

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Rikardu

Priča traje samo u pepelu
Euđenio Montale

Prvi deo
GODINE

Prvo poglavlje

Ne znaš ništa o meni, a opet – znaš mnogo toga jer si moja ćerka. Miris kože, toplinu daha, napete živce, to sam ti ja dala. Dakle, razgovaraću s tobom kao s osobom koja me je videla iznutra.

Mogla bih da te opišem u najsitnijim detaljima. Štaviše, ponekada ujutro, kada je sneg visok a kuća uvijena u tišinu koja seče dah, prisetim se novih pojedinosti. Pre nekoliko sedmica setila sam se sitnog mladeža na tvom ramenu. Kada sam te kupala u koritu, svaki put si mi ga pokazivala. Bila si opsednuta njime. Ili onaj pramen iza uveta, jedini u toj kosi boje meda.

Ono malo fotografija koje čuvam vadam oprezno, s godinama lako pustiš suzu. Ja mrzim da plačem. Mrzim da plačem jer je to za budale i ne teši me. Samo se osećam iscrpljeno, bez želje da nešto prezalogajim ili da navučem spavaćicu pre nego što legnem. Naprotiv, čovek treba da leči samog sebe, da stisne pesnice čak i kada mu pege prekriju kožu na rukama. Da se bori bez obzira. Upravo to me je naučio tvoj otac.

* * *

Svih ovih godina stalno sam zamišljala da sam dobra majka. Sigurna, razdragana, srdačna... sve su to pridevi koji mi nikako ne pristaju. U selu me i dalje zovu učiteljica, ali pozdravljaju me držeći se podalje. Znaju da nisam druželjubiva. Ponekada se prisetim igre koju sam pokazivala đacima prvacima.

„Nacrtajte životinju koja najviše liči na vas.“ Sada bih nacrtala kornjaču s glavom u oklopu.

Volim da maštam kako ne bih bila nametljiva majka. Ne bih te zapitkivala, kao što je stalno činila moja majka, ko je ovaj ili onaj, da li ga viđaš ili želiš da se veriš s njim. Ali možda je ovo još jedna od priča koje ponavljam samoj sebi, a da sam te imala kraj sebe, obasipala bih te pitanjima, pogledala bih te ispod oka na svaki tvoj neodređeni odgovor. Kako godine prolaze, sve manje osećamo da smo bolji od naših roditelja. A ako sada izvedem poređenje, onda sam ja u velikom zaostatku. Tvoja baka bila je nezgodna i stroga, imala je jasnu predstavu o svemu, lako je razlikovala šta je crno a šta belo i nije oklevala da stvari preseče sekirom. A ja sam se izgubila u nijansama sive boje. Ona je smatrala da je za to kriva škola. Držala je da svako ko je obrazovan postane teška osoba bez nekog razloga. Neradnik, sveznalica, uporna cepidlaka. A ja sam verovala da su reči najveće znanje, naročito za ženu. Činjenice, priče, maštarije, najvažnije je bilo da ih želiš i da ih čuvaš za ono vreme kada problemi preplave život, ili kada život postane nesadržajan. Verovala sam da me reči mogu spasti.

Drugo poglavlje

Za muškarce nisam nikad marila. Pomisao da oni imaju veze s ljubavlju delovala mi je smešno. Za mene su oni bili previše nespretni, ili previše dlakavi, ili previše sirovi. Ponekada su bili sve to istovremeno. Ovde je svako imao komad zemlje i nešto stoke, i to je miris koji je nosio sa sobom. Štala i znoj. Ako bih i zamislila da vodim ljubav, radije bih sa ženom. Bolje su tvrde devojačke jagodice nego gruba koža nekog muškarca. Ali bilo je još bolje da budem sama, da nikome ništa ne objašnjavam. Štaviše, uopšte mi ne bi smetalo da sam se zaredila. Pomisao da se odvojim od sveta više me je ispunjavala od mogućnosti da osnujem porodicu. Ali Bog je oduvek predstavljao pretešku pomisao, a kada bi mi ona i došla, izgubila bih se.

Jedini muškarac koga sam pogledala bio je Erih. Videla bih ga u zoru kako prolazi s kapom preko čela i cigaretom, stajala mu je nakrivo u ustima već u to doba. Svaki put bih

poželela da se pomolim kroz prozor i da ga pozdravim, ali ako bih ga otvorila, Mami bi bilo hladno i sigurno bi doviknula da ga odmah zatvorim.

„Trina, jesi li poludela?“ , vikala bi.

Mama je stalno vikala. A i da sam otvorila taj prozor, šta bih mu rekla? Sa svojih sedamnaest godina bila sam toliko smotana da bih u najboljem slučaju samo mucala. I tako, gledala sam ga kako zamiče prema šumi, dok je Grau, njegov šareni pas, terao ovce prema ispaši. Kada je čuvao krave, Erih se vukao tako sporo da sam imala utisak da stoji nepomično. Spustila bih pogled na knjigu, uverena da ću ga ponovo videti na istom mestu, ali kada bih ponovo pogledala, on je već bio sićušna tačka daleko na drumu. Ispod ariša kojih više nema.

Tog proleća sve češće sam zaticala sebe s otvorenim knjigama i olovkom na usnama kako maštam o Erihu. Kada Mama nije bila tu kraj mene da nešto radi, pitala bih Tatu da li je život seljaka zapravo život sanjara. Nakon što okopaš njivu, možeš da lutaš po livadama zajedno sa stokom, da sedneš na stenu i da čutiš, da posmatraš reku koja mirno teče ko zna koliko već stoleća, hladno nebo za koje ne znamo gde mu je kraj.

– Seljaci mogu da rade sve to, zar ne, Tata?

Tata se kikotao s lulom u zubima. – Pitaj onog momka kog gledaš krišom svakog jutra da li je to što on radi sanjarenje...

Prvi put sam razgovarala s njim u dvorištu. Tata je bio stolar u Reziji, ali činilo se da mu je i naša kuća radionica.

Stalno su dolazili ljudi da pitaju za neku popravku. Kada bi otišli, Mama je gundala kako nikada nema mira. Nesposoban da se pomiri i s najmanjim prekorom, on bi tada odgovorio da nema šta da se gunda jer zanatlija radi čak i kada časti pićem ili časka s nekim, upravo se tako stiču mušterije. Da prekine raspravu, ona bi ga povukla za nos, za onaj Tatin mesnati nos.

– Još ti je porastao – rekla bi mu.

– A tebi je poraslo dupe! – odbrusio bi on.

Tada bi Mama pobesnela: – Eto za koga sam se udala, za budalu! – i gađala bi ga kuhinjskom krpom. Tata se smejao i gađao je olovkom, a ona njega drugom krpom, on nju još jednom olovkom. To gađanje predmetima za njih je bilo znak da se vole.

Tog popodneva Erih i Tata su pušili i lenjo zurili u oblake koji su nalegli na masiv Ortlera. Tata nam je rekao da pričekamo trenutak dok ode i uzme čašu loze. Erih je bio čovek koji bi, umesto da odgovori, podizao bradu i nagoveštavao prigušen osmeh, ali tako samouvereno da sam se osećala kao devojčica.

– Šta ćeš da radiš posle škole? Bićeš učiteljica? – pitao me je.

– Možda. Ili ću možda otići daleko – odgovorila sam tek da bih kazala nešto što dolikuje odraslima.

Kad sam to rekla, odmah se smračio u licu. Snažno je povukao dim i žeravica mu je gotovo opekla prste.

– Ja nikada ne bih napustio Kuron – rekao je, pokazujući na dolinu.

Tada sam ga pogledala poput devojčice kojoj je ponestalo reči, a Erih me je pomilovao po obrazu da me pozdravi.

– Reci ocu da ću piti lozu neki drugi dan.

Klimnula sam glavom, ne znajući šta bih drugo rekla.

Nalaktila sam se na sto i pratila ga pogledom dok je odlazio. Motrila sam i na vrata jer sam se plašila da će se odjednom pojaviti Mama.

Ponekad se zbog ljubavi osećaš kao lopov.

Treće poglavlje

U proleće '23. pripremala sam se za maturu. Musolini je sačekao baš moje završne ispite da prevrne školu glavačke. Prethodne godine bio je marš na Bolcano, fašisti su poharali grad. Zapalili su javne zgrade, tukli ljude, silom proterali gradonačelnika, a karabinjeri su, kao i obično, samo gledali. Da oni i kralj nisu stajali skrštenih ruku, ne bi bilo fašizma. I danas se uznemirim kada se šetam po Bolcanu. Sve mi deluje strano. Znaci vladavine fašizma su brojni i kada ih ponovo vidim, setim se Eriha, koliko bi on bio besan i koliko bi se ždrao.

Do tog trenutka, naročito u ovim pograničnim dolinama, život je određivan smenom godišnjih doba. Činilo se da istorija ne doseže do ovih visina. Ona je bila poput odjeka koji se gubi u vazduhu. Naš jezik je bio nemački, vera hrišćanska, radili smo na poljima i u štalama. Nije trebalo dodati ništa više da bi čovek razumeo ove planinske ljude čiji si i ti deo, makar samo zato što si rođena tu.

Musolini je preimenovao ulice, potoke, planine... čak su i pokojnike uznemiravali, ti zlikovci, menjali su natpise

na nadgrobnim pločama. Italijanizovali su naša imena, zamenili natpise iznad prodavnica. Zabranili su nam da nosimo našu odeću. Preko noći smo u učionicama zatekli nastavnike iz Veneta, iz Lombardije, sa Sicilije. Oni nisu razumeli nas, mi nismo razumeli njih. Ovde u Južnom Tirolu italijanski je bio egzotičan jezik, mogao se čuti s nekog gramofona ili kada bi trgovac iz Valarse prolazio ovuda, na putu prema Austriji.

Tvoje ime bilo je tako posebno, odmah bi se utisnulo u sećanje, ali za one koji nisu mogli da ga se sete, ti si bila Erihova i Trinina ćerka. Govorili su da ličimo kao jaje jajetu.

– Ako se i izgubi, dovešće ti je kući! – mrmljao je pekar i pozdravljao te praveći grimase krezavim ustima. Sećaš li se? Kada bi na ulici namirisala hleb, povukla bi me za ruku da ti kupim veknu. Ništa nisi volela kao topli hleb.

Poznavala sam sve žitelje Kurona, ali bila sam prijateljica samo s Majom i Barbarom. One sada više ne žive ovde. Otišle su pre mnogo godina i ne znam da li su žive. Bile smo toliko bliske da smo išle u istu školu. Nismo mogle da pohađamo učiteljsku školu jer je bila predaleko, ali naš godišnji odlazak na ispite u Bolcano bio je za nas prava pustolovina. Uzbuđeno smo hodale gradom i napokon bismo ugledale svet s one strane proplanaka i planina. Zgrade, prodavnice, prometne ulice.

Maja i ja smo zaista želele da radimo u školi i jedva smo čekale da uđemo u učionicu. Barbara bi, naprotiv, radije bila krojačica. Upisala se s nama jer ćemo „tako duže da budemo zajedno“, govorila je. Tih godina ona

je bila poput moje senke. Vreme smo provodile tako što smo pratile jedna drugu kući. Kod kapije jedna bi kazala onoj drugoj: – Hajde, još je dan, otpratiću te.

Išle smo dugim, zaobilaznim putem, uz reku, uz ivicu šume, i tokom tih šetnji sećam se da mi je Barbara stalno ponavljala: – Kad bih imala tvoj karakter!

– A zašto, kakav to karakter ja imam?

– Pa, imaš jasne predstave, znaš kuda želiš da ideš. A ja sam, naprotiv, u zbrci oko svega i stalno tražim nekoga ko će me voditi.

– Meni se ne čini da mi to što sam takva donosi bogzna šta dobro.

– Pričaš tako jer si pomalo nezajažljiva.

– U svakom slučaju – ponavljala sam sležući ramenima – odmah bih zamenila svoj karakter da budem lepa kao ti.

Tada bi se ona nasmešila i, ako nije bilo nikoga u blizini ili ako je padao mrak, poljubila bi me i govorila mile reči kojih se više ne sećam.

S dolaskom Dučea bilo je jasno da postoji opasnost da ne dobijemo posao jer nismo Italijanke, pa smo tako sve tri počele da učimo italijanski u nadi da će nas ipak zaposliti. Ta prolećna popodnevna provodile smo u društvu gramatika, pored jezera. Sastajale bismo se posle ručka, dolazile s voćem u salveti, s još nesažvakanim zalogajem.

– Dosta više s nemačkim! – govorila sam da ih smirim.

– Ja sam htela da postanem učiteljica, ali ne i da predajem neki drugi jezik! – bunila se Maja, lupajući po svesci punoj žvrljotina.

– A šta je sa mnom, ja sam želela da smišljam haljine?
– kazala bi Barbara.

– Pazi, nije ti doktor prepisao da budeš učiteljica –
odbrusila bi Maja.

– Slušaj ti ovu zmiju! Šta znači da mi to nije prepisao
doktor? – bunila se, skupljajući u rep crvenu kosu koja je
letela svuda. Onda bi ponovo krenula s pričom kako treba
da živimo zajedno, da se ne udajemo.

– Poslušajte me, ako se udamo, postaćemo sluškinje!
– zaključila bi samouvereno.

Kada bih se vratila kući, odmah bih išla na spavanje.
Stalno sam bila gladna samoće. Uvukla bih se u krevet
i stala da razmišljam u tami vlažne sobe. Mislila sam o
tome kako, htela – ne htela, postajem devojka i to me je
uznemiravalo. Ne znam da li si i ti imala te strahove, ili
ličiš na oca, koji je život doživljavao kao reku. A ja, kada
bi se približili promena ili cilj, bilo da je reč o maturi ili
venčanju, redovno bih osetila potrebu da pobegnem i da
upropastim sve. Zašto život nužno podrazumeva da se ide
dalje? Čak i kada sam te rodila, pomislila sam: „Zašto ne
mogu da je zadržim još malo u sebi?“

U maju smo se Maja, Barbara i ja družile i preko sedmice,
nismo se više sretale kao nekada, prethodnih godina, tek
povremeno ili prilikom nedeljne službe. Vežbale smo
taj čudni jezik, nadajući se da je fašistima stalo do našeg
zalaganja i naše mature. Ali budući da ni mi same nismo
u potpunosti verovala u sve to, nismo toliko učile grama-
tiku, već smo sedele u krugu i slušale Barbarine ploče s
italijanskim pesmama.

*Poljubiću te
Ako se vratiš
Ali te neću poljubiti
Ako odeš u rat*

Nedelju dana pre pismenih ispita Tata mi je dozvolio da spavam kod Barbare. Pomučila sam se za to, ali na kraju sam se izborila.

– Dobro, dušo, idi kod drugarice, ali ima da mi doneseš svedočanstvo kakvo dolikuje.

– A šta je za tebe svedočanstvo kakvo dolikuje? – upitala sam nakon što sam ga poljubila u obraz.

– Pa ono s prosekom pet! – rekao je raširivši ruke. Mama je sedela pored njega i krpila čarape, i ona je klimnula glavom. Mama je, kada je imala časak slobodnog vremena, uvek krpila čarape, jer ako ti je hladno na nogama, hladno ti je po celom telu, govorila je.

Ali nisam dobila najviše ocene. Maja je ta koja je častila pićem i pripremila kolač, kako smo obećale jedne drugima na početku škole. Ali Barbara je smatrala da je ova dobila peticu jer je njen profesor bio svinja i gledao joj u grudi.

– A ja sam dobila trojku jer imam ove dve šljivice! – pobunila se i isturila grudi, vagajući ih rukama.

– Dobila si trojku jer si neznalica! – odgovorila joj je Maja i odmah bi stale da se rvu i valjaju po travi. Gledala sam ih i smejala se, žmireći zbog sunčeve svetlosti.